

Wilde bijen in mijn tuin

Tekst en foto's Annette van Berkel

Grote wederik en de slobkousbij

Mijn eerste slobkousbij zag ik jaren geleden aan de oevers van de Lek op de grote wederik. Het grappige vond ik de positie waarin het vrouwtje haar met stuifmeel volgeladen achterpoten houdt. Ze steekt ze recht naar achteren. Je kunt ze er meteen aan herkennen.

Op het moment dat ik dit schrijf, 8 juli, vliegen de eerste gewone slobkousbijen al. Dat betekent dat als u dit leest (oktober) deze bij uitgevlogen is. Toch vertel ik nu dit verhaal over de slobkousbijen en niet volgend jaar in de vliegtijd, omdat ik na het komende decembern timer stop met voor u schrijven. Maar als u volgend jaar in juli deze uitgave van *Bijenhouden* er even bij pakt dan klopt het weer en kunt u op pad om dit prachtige bijtje te zien.

Waarom slobkousbij?

De gewone slobkousbij (*Macropis europaea*) is een middelgrote (9 mm) geheel zwarte, vrij kale bij met witte bandjes op het achterlijf. Het meest opvallend is de beharing van de achterpoten bij het vrouwtje. De scheen heeft een witte scopa (verzamelharen) terwijl de basitars (het eerste segment van de voet) zwart is. Het geheel lijkt op een witte slobkous boven zwarte lakschoenen, zoals welgestelde heren die in het begin van de 20^e eeuw vaak droegen. Het mannetje heeft achterpoten met een gezwollen dij, scheen en basitars. De clypeus (kopschild) is wit.

Gewone slobkousbij betekent inderdaad dat de soort gewoon is en dat hij algemeen voorkomt waar zijn drachtplant in grotere hoeveelheden staat. Er is in Nederland ook een bruine slobkousbij (*Macropis fulvipes*) op een enkele vliegplek in Brabant. Bij het vrouwtje van deze zeer zeldzame soort zijn de basitarsen bruin. Wanneer ik hier 'slobkousbij' schrijf, bedoel ik de gewone slobkousbij. De meeste informatie geldt ook voor de bruine slobkousbij.

De wederik en haar bij

De slobkousbijen zijn oligolectische bijen. Dat wil zeggen dat zij hun stuifmeel verzamelen op slechts een plantengeslacht, namelijk op wederik (*Lysimachia*). Ze gebruiken vooral de grote wederik, maar kunnen eventueel ook andere wederiksoorten als moeraswederik, penningkruid en puntwederik gebruiken. Bijzonder aan genoemde wederiksoorten is dat ze geen nectar produceren, maar wel olie. Deze olie is voor de slobkousbij van levensbelang. Het is de enige soort die daar wat mee doet; concurrentie met andere bijen is er dan ook niet. Voor nectar foerageren de slobkousbijen op andere bloemen.

Een leven met olie

De wederik scheidt de olie af via klieren onderaan de

samengegroeide stuifmeeldraden (zie linksonder bloem op foto rechts boven). Om deze olie te verzamelen en op te nemen gebruiken slobkousbijen hun voorste twee paar poten. Daar zitten allerlei haren en uitsteeksels aan die de olie opzuigen. Het opnemen van olie gebeurt door met de borst over de stuifmeelhokjes te staan met de vier genoemde poten in de olieklieren (zie foto). Vervolgens wordt al poetsend olie vermengd met het in deze positie op de borst verzamelde stuifmeel en naar de verzamelharen op de achterpoten gebracht. Het ziet er dan glimmend en nat uit. Dit oliestuifmeelmengsel vormt het voedsel voor de larven. Omdat de drachtplant voorkomt op vochtige plaatsen zoals op oevers, in sloten en greppels en in moerassen is de omgeving waar de slobkousbij haar nesten graaft ook vaak vochtig. De nesten zijn goed verstopt met korte gangen naar de broedcellen. Die liggen meestal maar enkele centimeters onder de grond. De broedcellen worden met de wederikolie waterdicht gemaakt, waardoor ze het tijdelijk onder water lopen van de omgeving goed verdragen.

Slobkousbij gedrag rond wederikbloemen

De mannetjes zijn bij mooi weer bij de wederikbloemen aan te treffen waar ze constant rondvliegen. Zij zoeken daar naar vrouwtjes die willen paren en vallen in feite elk vrouwtje lastig. Vrouwtjes weren de mannetjes af door hun achterpoten, al of niet vol stuifmeel, naar achteren uit te steken. Vaak zie je ze, als er mannetjes in de buurt zijn, constant in deze positie in de bloemen bezig. Dit levert een typisch beeld op waaraan je ze direct herkent. In de literatuur wordt

Lekoevers bij Culemborg met biotoop van de gewone slobkousbij

ook wel geopperd dat vrouwtjes dit doen om zichzelf niet vol te smeren met de vrij natte stuifmeelolievrucht aan de poten. Maar aangezien ik vrouwtjes het ook zag doen

Gewone slobkousbij vrouwtje neemt olie op van een wederikbloem

zonder stuifmeel aan de poten, maar als reactie op mijn verstoring, houd ik het op afweergedrag. ●

Olieklieren in grote wederikbloem en gewone slobkousbij vrouwtje met slobkous

Gewone slobkousbij mannetje met typisch verdikte achterpootdelen

Karakteristieke afweerhouding van gewone slobkousbij vrouwtje